

dönket. Az az örökség, mely a legkisebb egyházközség számára is lehetővé teszi, hogy megmaradjon, hogy harangjai szóljanak, imádsága el ne apadjon, hogy unitáriusok legyenek és lelkes kísérje az örökkévalóság útjára.

Valami a Berde Mózsa szelleméből, mely mint hagyaték és szent örökség melengtet, lelkesít, áldozatkészségre buzdít.

És ki ne érezné Ferencz József nagy püspökünk hasonló nevű fiával együtt, hogy „amikor Berde Mózsa emlékét felidézem, úgy érzem, hogy ez az ő emlékére megterített asztal olyan, mint az Úr asztala; ez az ő nevére megtelt kehely olyan, mint az úrvacsorai kehely, és csak annak szabad ehhez az asztalhoz ülnie, és csak annak szabad ezt a kelyhet érintenie, ki előzőleg megvizsgálta önmagát, hogy van-e benne anynyi egyházszeretet, áldozatkésztség, lemondás, idealizmus és lelkesedés, mely méltóvá teszi őt a Berde vendégségére“. Van-e, kérdem, annyi öntudat, annyi önszeretet bennünk, hogy e csillogó borból egy kortynyi is elég legyen elmondani velünk: *Ecclesia nostra vivat, crescat et floreat* ad multos annos az örök Isten dicsőségére és Berde kettős örökségének nagyobb, maradandóbb részének követésére. Ezt a szellemet, ezt az örökséget éltetem és erre írtam a szent örökség csillogó kelyhét*.

PATAKI ANDRÁS

KÖNNY ÉS MOSOLY

Mt 5,4

A Példabeszédek könyvében olvashatjuk: „Nevetés közben is fáj a szív.“ Ez a mondat annyira megragadta figyelmemet, hogy hosszú időn keresztül nem tudtam szabadulni tőle; ha néha el is feledkeztem róla, újra és újra visszatért, nyugtalanított, gondolkodásra készített. Sokszor tettem fel magamnak a kérdést: vajon igaz-e ez a megállapítás? Miért fáj sokszor a szív még akkor is, mikor nevet az ajak? És aztán egyszerre, amikor nem is vártam, megtaláltam a magyarázatot. Utolsó útjára kellett kísérem egy fiatal édesapát, aki után három kiskorú gyermek maradt árván, köztük egy alig másfél éves kisleány is. A koporsó mellett gyászoló édesanyja tartotta ölében. Nem sírt, csak megrettenve nézte a sokaságot. Az anyának arcán látszott, hogy rettenetes erőfeszítéssel fojtja magába a feltörő zokogást, de egyszer az mégis kitört belőle. És akkor a gyermek is hangosan felsírt. Az anya azonnal csitítgatni kezdte, s bár szeméből továbbra is peregtek a könnyek, ajkára mosolyt erőltetett. És én akkor megértettem, hogy fájhat a szív akkor is, mikor az ajak mosolyog.

---

* Elhangzott a Marosvásárhelyen 1976. dec. 5-én tartott Zsinati Főtanács hivatalos ebédjén.

De azért még nem voltam megnyugodva. Két nagy kérdés foglalkoztatott még mindig. Miért kell az embernek olyan sokszor könnyet hullatni? És miért nevet az ember sokszor akkor is, amikor belül fáj valami? A két kérdésre csupán csak egy feleletet találtam: azt, hogy a nevetés igen gyakran a fájdalom gyermeke. Nem a léha, minden nagy életprobléma felett hahotázó emberre gondolok én, hanem a nagy lelki fájdalomokat hordozó emberekre, akiknek szemében ott csillog a fájdalom könnye s arcukon mégis ott van a mosoly.

Ilyen ember lehetett Jézus is. Mennyi minden fájhatott neki. Nyilvános működésének első percétől kezdve értetlenséggel találkozott. Szülővárosának emberei kétségbe vonták prófétai elhivatottságát, s ő lelkében a keserű csalódás égető könnyeivel hagyta el Názaretet, mert meggyőződött arról, hogy „nincs próféta tisztesség nélkül csak a maga házában, és a rokonai között és a maga házában“ (Mk 6.4). Hát nem égették-e az el nem sírt könnyek a Mester lelkét, amikor ily keserű tapasztalattal kellett távoznia családjá, szülei, testvérei, ismerősei köréből? És én megvagyok győződve arról, hogy a távozás pillanatában szeméből mégsem hullottak a könnyek, még ha égették is a lelkét; Ő ajkán mosollyal távozott, mert nem akarta, hogy lássák, mennyire fáj neki a szakítás.

Mindenkit boldoggá akart tenni, mert azért jött, hogy örömezenetet, evangéliumot hirdessen; jött, hogy a töredelmes szívűeket meggyógyítsa, hogy a foglyoknak szabadulást hirdessen és a vakok szemeinek megnyílását, hogy szabadon bocsássa a lesújtottakat, hogy hirdesse az Úrnak kedves esztendejét. És mi volt a jószándékának jutalma? Mindenfelől csak a meg nem értés. Ezt világosan bizonyítják az evangéliumok. Mert ha azok, akikhez jött, akiket felkeresett, megértették volna magasztos szándékát, nem kellett volna szinte a kétségbeesés hangján kijelentenie: „A rókáknak barlangjuk van és az égi madaraknak fészük; de az ember Fiának nincs fejét hová lehajtania“ (Lk 9,58). Ilyen keserű tapasztalatok után nem kellett volna abbahagynia minden próbálkozást és sírva, könnyet hullatva félrevonulnia az értetlen emberek közül? De ő mindig újra és újra kezdte a próbálkozást. Lehet, hogy sokszor a könnyek fojtogatták, és ő mégis mosolygott. Tudott mosolyogni. Eltitkolta saját fájdalmát, mostoha sorsa felett érzett keserű bánatát; eltitkolta könnyeit, melyeket nem sírhatott el, amelyek visszahullottak lelkére, és gyötrelmesek voltak, de ő mégis mosolygott.

Pedig milyen sokra becsülhette a könnyeket. A könnyeket, amelyek lemossák a lélek sebeit. Amelyek feloldják a lelki feszültséget. Amelyek megkönnyebbítenek. Talán azért is vonult oly gyakran félre még tanítványai köréből is, hogy egyedül, csak a gondviselő Atyával szemben sírja el a megkönnyebbítő könnyeket.

Jézus valóban tapasztalatból mondhatta az örök értékű szavakat: „Boldogok, akik sírnak: mert ők megvigasztaltatnak.“

És mennyire igaza van Jézusnak.

Akik nagy lelki fájdalom perceiben tudnak őszintén sírni, azok valóban megvigasztaltatnak. Hogy miért? Lehet, hogy a kérdésnek egyszerű a magyarázata, mégis egész tudományág, a lélektan foglalkozik vele. Ez pedig azt mondja, hogy a könny is és a mosoly is idegállapotok

következménye. Eszerint, amikor idegeink túlfeszített állapotba jutnak, a könnyek oldják fel ezt a feszültséget. Ez valóban így is van. Másfelől pedig, amikor pihen az idegrendszerünk, nyugodt a lelkünk, akkor ez a lelki, idegi nyugalom mosolyban tükröződik az arcon. Ez is valóban így igaz.

Csak hogy nem mindig akkor ejt könnyet az ember, amikor valóban fáj is neki valami. Igen sokszor nem a fájdalom sajtolja ki szemünkből a könnyeket, hanem a képmutatás. Én láttam sírni olyanokat, akik valósággal erőszakkal csalták elő szemükből a könnyeket, mert úgy kívánta az illendőség, hogy abban a percben könnyet ejtsenek, holtott a lelkükben semmit sem éreztek, ami könnyezni készítette volna őket; talán éppen ellenkezőleg, mosolyogni szerettek volna. Én nem ítélem el azt, ha valaki felkíváncozó könnyeit mosollyal titkolja, de elítélem azt, aki feltörő, felkíváncozó mosolyát „krokodil” könnyek mögé próbálja álcázni. Meg tudom érteni Jézust, akinek arcán a legnagyobb lelki fájdalom idején is mosoly ragyogott, de nem tudom megérteni Pilátust, aki a lelkét eltöltő szánalmat hazug mosoly mögé rejtette. Meg tudom érteni és érezni is tudom azt a fájdalmat, ami kisgyermekem szemét könnyessé teszi, de nem tudnak meghatni a siránkozással kísért könnyek. Mint ahogy nem tud magával ragadni az a nevetés, mellyel valaki megbántottságát, csalódását akarja leplezni, amikor jól tudom, hogy inkább sírni szeretne. Keserű az ilyen nevetés.

Az igazi könny a fájdalom orvossága. Példa erre minden fájdalmait panaszoló, síró kisgyermek. De a gyermeki arcon a könnyek után, a könnyeket kiváltó ok elmúlásával feltündöklöklik a mosoly is. Mint ahogy a borús égbolton feltündöklöklik a nap fénye. És ha látunk egy könnyes gyermeki arcon feltündöklöklik egy mosolyt, tudjuk, hogy elmúlt a fájdalom, hogy a kihullott könnyek elhozták a vigasztalódást, mint ahogy a borús égen feltündöklöklik a napsugár is azt jelenti, hogy tova vonult már a zivatar. És megértjük a jézusi evangélium örök igazságát, hogy „boldogok, akik sírnak: mert ők megvigasztaltatnak”.

Könnyeinknek és nevetéseinknek igen sok indítóoka lehet. Mint ahogy már mondtam, nem minden könny igazi könny, és nem minden mosoly igazi mosoly. De lehet a könny és lehet a mosoly nemes és tiszteletre méltó is. A nagy és mély jóságában, a nagy és mély boldogságában nevető ember szeméből könnyek hullanak, vagy ami még megindítóbb látvány, szemében könny ragyog; könny, ez a csodaszép emberi talizmán, mely a mosolyt elmélyíti, értékét növeli. Nézzétek a Mester könnyeit. Mély és igaz részvét könnyei azok, amikor a Lázár sírjánál hullanak. És egy nép sorsán érzett fájdalom könnyei azok, amelyeket Jeruzsálem felett hullat. De nézzétek a mosolyát is. Mennyi lelki tisztaság, igaz szeretet ragyog benne, mikor karjára vesz egy kisgyermeket, hogy megáldja azt. Mennyi öröm tündöklöklik mosolyában, amikor Máriának kérdéseire felelget. És mennyi a megbocsátás abban a mosolyban, amely a bűnös asszonyhoz intézett szavait kíséri. Tudtál elsírni valaha csak egyetlen ilyen igaz könnyet? És derült-e egyetlen ilyen igaz, szívből jövő mosoly az ajkadon? Ha igen, akkor tudod, hogy a kettő édes testvér, mert mindkettő a lélek mélyéből fakadt. És mindkettő boldoggá tett.

Ember mivoltodban állandóan keresd a mélységet és a magasságot. Igaz könnyed abban a mélység s a belőle kiragyogó mosolyod a magasság. Könnyelmű, rideg nevetésekben az emberi lelkek mindinkább elhidegülnek egymástól, míg a forró, igaz könnyekben a lelkek összelátkoznak. Felszínes, könnyelmű nevetésünk olyan, mint gyorsan továbbutazó, felszínes ismerős, míg szerény kis könnyünk életünknek tövises útján mindig jó, hűséges útítársunk. Az öröm könnye épp oly tiszta, mint a megbánás vagy a fájdalom könnye, és mindeniknek nyomában ott jár a megvigasztalódás vagy a mennyei boldogság mosolya. Nézd meg a Golgotán keresztre feszített Mester szelíd szemeiben úszó, lelkében égi fényre szellemült könnyet; és nézd a mosolyt, mellyel lelkét az ő mennyei Atyjának kezeibe ajánlja. Hát nem könnyeket fakasztanak-e szívedben könnyei, hogy aztán szárnyaló mosoly hitet fakasszon benned? „Szívednek nevetése a dal, a könnye tragédia, a mosolya hit. És amilyen lelken szűrődik át a nevetésed, olyan a dalod; amilyen a könnyed, olyan a sorstragédiád, és amilyen a mosolyod, olyan a hited“ (Dr. Balogh József).

Ahol a könny és a mosoly egymástól elszakad, ott a lélek mélyén ijesztő csend honol. Ahol a könny és nevetés eggyé válnak, ott Isten lényének parányi öröktüze lángol és ragyog. A harmatcsepp, az esőcsepp talán Isten földre ejtett könnyei, az égen ívelő sokszínű szivárvány talán az Ő földre lesugárzó könnyes mosolygása.

Könny és mosoly, mennyire hozzátartoznak életünkhöz. És mennyire hozzákapsolnak ezek földi létünkben is az éghez! Fájdalmainkban, kétségeinkben fölfakadó könnyeinkben az Istent keressük, s ha reá találva megvigasztalódunk, az ajkunkon felcsillanó mosoly egy feléje küldött hálaadás.

Gyakran szoktam énekelni az énekeskönyvünk 59. sz. énekét, mert benne van minden, amit érzek, amit elmondani próbáltam. Kétségeim, vívódásaim kifejezést találnak e néhány sorban:

„A mindenségben, hol a tengely,
Hány sarkon, mért s hogyan forog,
S könny és kacaj között az ember
Minek botorkál, tántorog?“

és:

S mind e kétségekre és vívódásokra felel a zsoltár írója, mintha csak szívemből, lelkemből vette volna a gondolatot:

„Oh, áldott légy, hogy könyeimben
Fölcsillantál, megláttalak.
Oh, százszor áldott légy, hogy itt benn
Szívemben megtarthattalak.
Könny s fájdalom jöhet reám,
Nem fáj: megszenteléd, Atyám.“

Megszenteléd a könnyeket számontartó, azokat végül is felszárító, megvigasztaló mosolygással. Ámen.

KERESZTÉNY VERSENYFELHÍVÁS

Róm 12,10

Egypár évvel ezelőtt hallottam a rádióból egy pedagógiai előadást. Elmondották, hogy a gyermek természetében van egy erős érvényesülési törekvés: mindenképpen első akar lenni. Ezt a tulajdonságot megfigyelhetjük már az iskola előtti korszakban is. Ki eszi meg hamarabb az ételt, ki fut ide hamarabb, így szoktuk mi magunk is buzdítani gyermekeinket, ismervén a gyermek általános természetét.

Így van az iskolában is. Jó igyekezettel megpróbál első tanuló lenni. Ha ez nem sikerül, megpróbál első lenni a sportban, ha itt sem, akkor a kézügyességben, az éneklésben. Ha semmiféle hasznos területen sem sikerül az első helyet megszerezni, akkor a csinytevésben, a verekedésben s egyéb rosszaságban sajátítja el az első helyet. A nevelés művészete éppen abban áll, hogy úgy irányítsuk a gyermeket, hogy az értékek területének valamelyik ágában az első helyet legalább megközelítse s ne kelljen a haszontalanságban és a káros szenvedélyek között megtalálnia céljának teljesülését.

Ilyen az gyermek, de ilyen az egész felnőtt világ. A versenyszellem uralkodik bennünk, ha nem valljuk is be.

Amint az emberiség a történelem útján előbb-előbb halad, mindjobban kezd elhatalmasodni rajta a verseny szelleme. Gazdasági verseny a világban, gazdasági verseny az országban. Sportversenyek csapatok között, országok között, sportversenyek világviszonylatban. Tudományos vetélkedők rádióban, televízióban, mindenféle szinten. Cél: az emberiség anyagi, szellemi színvonalának emelése. A versenyszellem jelen van egyén és egyén, család és család között, s bizony e területen sok szabálytalanság csúszik be a versenybe. A cél: a sikerélmény.

Kedves Afiaink! Én is versenyre hívlak e szöszékről; keresztény versenyre, Pál apostol szavával. A cél: első lenni a gyöngédségben, a tiszteletadásban, a szelídségben, ahogy az apostol mondja: „Atyafiúi szeretettel...” Emberi mivoltunk legnagyobb büszkesége az, hogy elmondhatjuk: Isten gyermekei vagyunk. Ő az ATYA, mi vagyunk az Ő gyermekei, azért vagyunk egymással atyafiságban mi a világon élő összes emberek. S hogy ezt elmondhatjuk, emberi mivoltunk másik nagy büszkesége ez. Jézus volt, aki erre megtanított: szeresd az Istent és szeresd az embert.

Atyafi — elveszítette ez a fogalom napjainkban jelentőségét. Helyette inkább a rokonság fogalma lett divatos. Ma már csak a régi írásokban és elvétve használják mindennapi fogalom gyanánt, aztán ünnepi beszédeinkben, egyesek pedig a hétköznapi beszédben. Amikor Pál apostol azt mondja, hogy atyafiúi szeretettel kell egymást megelőzni a gyöngédségben és a tiszteletadásban, akkor tulajdonképpen azt mondja, hogy egymásban a közös ATYÁnak gyermekeit kell tisztelni. Akkor, amikor az egymás tiszteletében való versenyre hív, tulajdonképpen az Isten képmásának a fokozott tisztelését, az Isten fiainak megbecsülését tüzi